

Π.3.2.5 Πιλοτική εφαρμογή και αξιολόγηση αντιπροσωπευτικού αριθμού σεναρίων από κάθε τύπο σε διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές συνθήκες πραγματικής τάξης

Νεοελληνική Λογοτεχνία

Α΄ Δημοτικού

Τίτλος:

«Παραμύθια με ψαράδες, λόγια και εικόνες»

Συγγραφή: ΤΟΚΜΑΚΙΔΟΥ ΕΛΠΙΔΑ

Εφαρμογή: ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗ ΧΡΥΣΟΥΛΑ

**ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ**

Θεσσαλονίκη 2015

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΓΟΥ

ΠΡΑΞΗ: «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» MIS 296579 (κωδ. 5.175), - ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΠΡΑΞΗ, στους άξονες προτεραιότητας 1-2-3 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση», η οποία συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και εθνικούς πόρους.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: Ι. Ν. ΚΑΖΑΖΗΣ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ: Π.3.2.5. Πιλοτική εφαρμογή και αξιολόγηση αντιπροσωπευτικού αριθμού σεναρίων από κάθε τύπο σε διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές συνθήκες πραγματικής τάξης.

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

Υπεύθυνοι υπο-ομάδας εργασίας γλώσσας πρωτοβάθμιας:

Κώστας Ντίνας & Σωφρόνης Χατζησαββίδης

ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

<http://www.greeklanguage.gr>

Καραμασούνα 1 – Πλατεία Σκρα Τ.Κ. 55 132 Καλαμαριά, Θεσσαλονίκη

Τηλ.: 2310 459101, Φαξ: 2310 459107, e-mail: centre@komvos.edu.gr

A. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

Τίτλος

Παραμύθια με ψαράδες, λόγια και εικόνες

Δημιουργός

Ελπίδα Τοκμακίδου

Εφαρμογή

Χρυσούλα Καραγιάννη

Διδακτικό αντικείμενο

Νεοελληνική Λογοτεχνία

Τάξη

Α΄ Δημοτικού

Χρονολογία

Από 20 έως 30 Απριλίου 2015

Διδακτική/θεματική ενότητα

Γλώσσα Α΄ Δημοτικού, τεύχος Β΄, Βιβλίο Μαθητή, Ενότητα 10 «Το κοχύλι», υποενότητα «Αρχαίοι Μύθοι» (σ. 74) και Ενότητα 6 «Το χαμένο κλειδί», υποενότητα «Ευχή» (σ. 26).

Διαθεματικό

Όχι

Χρονική διάρκεια

Για την εφαρμογή του σεναρίου απαιτήθηκαν 10 διδακτικές ώρες.

Χώρος

Ι. Φυσικός χώρος

Εντός σχολείου: αίθουσα διδασκαλίας ή εργαστήριο Πληροφορικής

II. Εικονικός χώρος

Χρήση του διαδικτύου και ποικίλων ιστοσελίδων ως πηγών πληροφοριών και εικόνων, αλλά και χρήση του ιστολογίου της τάξης ή της ιστοσελίδας του σχολείου για την ανάρτηση και δημοσιοποίηση των κειμένων που θα επεξεργαστούν οι ομάδες της τάξης.

Προϋποθέσεις υλοποίησης για δάσκαλο και μαθητή

Οι προτάσεις του σεναρίου αφορούν το τελευταίο χρονικό διάστημα πριν από τη λήξη του διδακτικού έτους και έτσι προβλέπεται ότι οι μικροί/-λες μαθητές/-τριες της Α΄ Τάξης θα έχουν μια σχετική ευχέρεια στην ανάγνωση και στην κατανόηση κειμένων. Επίσης, η ενασχόληση των μικρών μαθητών/-τριών της Α΄ Τάξης με παρόμοιες εφαρμογές προηγούμενων σεναρίων προϋποθέτει την εξασφάλιση ενός βαθμού εξοικείωσης με τη χρήση του Η/Υ αλλά και με την εργασία σε ομάδες.

Η φύση των δραστηριοτήτων προϋποθέτει την κατ' αρχήν προετοιμασία του εκπαιδευτικού για την οργάνωση της τάξης (αποθήκευση συνοδευτικού υλικού στους Η/Υ των ομάδων και έλεγχος των υπερσυνδέσμων που προτείνονται προς αξιοποίηση). Προβλέπεται, επίσης, η ύπαρξη ενός βιντεοπροβολέα για τη συζήτηση στην ολομέλεια και ενός Η/Υ για κάθε μια ομάδα.

Εφαρμογή στην τάξη

Το συγκεκριμένο σενάριο εφαρμόστηκε στην Α΄ τάξη του 22^{ου} Δημοτικού Σχολείου Θεσσαλονίκης.

Το σενάριο στηρίζεται

Στηρίζεται στο σενάριο «Παραμύθια με ψαράδες, λόγια και εικόνες» της Ελπίδας Τοκμακίδου

Το σενάριο αντλεί

B. ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ/ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Βασική επιδίωξη του σεναρίου αποτελεί η γνωριμία των μαθητών/-τριών της Α΄ τάξης με κείμενα των λαϊκών παραμυθιών και τις παραλλαγές τους. Έχοντας ως αφορμή περιεχόμενα του σχολικού εγχειριδίου *Γλώσσα Α΄ Δημοτικού*, επιχειρείται μια περαιτέρω επαφή με παρόμοια κείμενα, για την κατανόηση των οποίων επιστρατεύονται διαθέσιμοι πόροι από το διαδίκτυο αλλά και οι δυνατότητες που προσφέρει η αξιοποίηση της τεχνολογίας.

Μέσα από δραστηριότητες διαβαθμισμένης δυσκολίας, οι μαθητές/τριες της Α΄ τάξης γνωρίζουν τον κόσμο των λαϊκών παραμυθιών και τη δομή τους, εξασκούνται στην κατανόηση και παραγωγή προφορικού αλλά και γραπτού λόγου, εμπνέονται από αυτά τα παραμύθια για την παραγωγή της δικής τους εκδοχής στην εξέλιξη του παραμυθιού, ενώ παράλληλα μούνται στη χρήση βασικών εντολών σε αρχαία κειμενογράφου και παρουσίασης.

Γ. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σύλληψη και θεωρητικό πλαίσιο

Ανάμεσα στα σύγχρονα κείμενα των αναλυτικών προγραμμάτων που αφορούν στη γλώσσα και τη λογοτεχνία εντοπίζονται αναφορές στο παραμύθι (Π.Ι. 2003, 30· Ι.Ε.Π 2011, 13), το οποίο συχνά προτείνεται τόσο ως περιεχόμενο όσο και ως μέσο διδασκαλίας, κυρίως για τις πρώτες τάξεις του Δημοτικού σχολείου.

Η ένταξη του παραμυθιού στο ημερήσιο πρόγραμμα του Νηπιαγωγείου αλλά και των πρώτων τάξεων του Δημοτικού σχολείου και η συστηματική αξιοποίησή του στην εκπαιδευτική διαδικασία είτε ως αυτόνομο διδακτικό αντικείμενο είτε ως εργαλείο για την κατανόηση και προσπέλαση της γνώσης, υποστηρίζονταν πολύ καιρό νωρίτερα (Μερακλής 1999, 199-214). Στις μέρες μας πληθαίνουν τα επιχειρήματα εκείνων που υποστηρίζουν την αξιοποίηση κυρίως του λαϊκού παραμυθιού στο σχολικό πρόγραμμα, αφού ανάμεσα στα άλλα μπορεί να βοηθήσει στην ανάπτυξη της γλωσσικής και της γραπτής έκφρασης αλλά και στην καλλιέργεια

της κριτικής και δημιουργικής σκέψης των παιδιών (Ντούλια 2010, 4). Σύμφωνα με τον Τζ. Ροντάρι (1994), το παραμύθι δίνει στο παιδί άφθονες πληροφορίες για τη γλώσσα, καθώς «κοπιάζοντας να καταλάβει το παραμύθι, κοπιάζει να καταλάβει τις λέξεις από τις οποίες αποτελείται, για να καθορίσει τις μεταξύ τους ομοιότητες, για να βγάλει συμπεράσματα» (Ροντάρι 1994, 170). Καθώς αποτελεί αγαπημένο άκουσμα και ανάγνωσμα μικρών και μεγάλων σε όλους τους λαούς και τις εποχές (Σωτηρίου κ.ά. 2014, 6), μπορεί να αποτελέσει μια ευχάριστη ενασχόληση των μαθητών/τριών σε μια σχολική τάξη, καλύπτοντας μια μεγάλη ποικιλία στόχων και δραστηριοτήτων.

Διατηρώντας κάποια σταθερά χαρακτηριστικά που το διαφοροποιούν από άλλα κειμενικά είδη –όπως είναι ο αόριστος χωροχρόνος, η προσωποποίηση και η ανεμπόδιστη μετακίνηση μεταξύ οργανικού και ανόργανου κόσμου αλλά και η αφανής ταυτότητα των ηρώων μέσα από τη χρήση εκφράσεων όπως «μια φορά και έναν καιρό», «ήταν ένας ψαράς, σε μια θάλασσα» (Παπαδοπούλου κ.ά. 2014, 6), η κυριαρχία των αντιθέσεων και των επαναλήψεων, η χρήση λιτού ύφους και παρατακτικής σύνδεσης, η απουσία των επιθέτων και η συχνή χρήση των ρημάτων (Σωτηρίου κ.ά. 2014, 7)– στη διάρκεια της ιστορικής του εξέλιξης αποκτά νέες προοπτικές, με την αξιοποίηση του κινούμενου σχεδίου, της εικόνας και του κινηματογράφου. Η προφορική αφήγηση δίνει τη θέση της σε διαφορετικούς διαύλους επικοινωνίας και έτσι η τηλεόραση, το ραδιόφωνο, ο ηλεκτρονικός υπολογιστής αλλά και το διαδίκτυο έρχονται να συμβάλουν στη μετατροπή του λαϊκού παραμυθιού σε μια πιο εξελιγμένη μορφή, αυτή του σύγχρονου έντεχνου παραμυθιού. Τα παραπάνω συνηγορούν στην άποψη ότι παρά το γεγονός ότι το λαϊκό παραμύθι στο πέρασμα του χρόνου έχει γνωρίσει αλλαγές και έχει προσαρμοστεί τόσο μορφολογικά όσο και από άποψη περιεχομένου στο παιδικό κοινό του, εξακολουθεί να επιβιώνει και να μεταβάλλεται (Κανατσούλη 2005, 120-134).

Την πορεία αυτή της εξέλιξης του λαϊκού παραμυθιού φιλοδοξεί να ακολουθήσει το σενάριο που παρουσιάζεται. Έχοντας ως αφετηρία τα κείμενα δύο

λαϊκών παραμυθιών έτσι όπως αυτά συναντώνται με μια μορφή –που προσφέρεται στο διαδίκτυο– λιτής λεκτικής αφήγησης χωρίς την παρουσία της εικονογράφησης, οι μικροί/-ες μαθητές/-τριες της Α΄ Τάξης μούνται στη δομή του συγκεκριμένου κειμενικού είδους (χαρακτήρες, σκηνικό, πλοκή) συγκρίνοντας διαφορετικές εκδοχές του ίδιου παραμυθιού μέσα από την παρακολούθηση σχετικών ταινιών αλλά και την ακρόαση προφορικών αφηγήσεων, εξοικειώνονται με τα στοιχεία της παραμυθιακής αφήγησης, συμπληρώνοντας τη με νεωτερικά στοιχεία όπως αυτά προκύπτουν από την αξιοποίηση της τεχνολογίας (εισαγωγή εικόνων και στοιχείων ψηφιακής αφήγησης) και προχωρούν στη σύνθεση μιας δικής τους ιστορίας που θα έχει αρχή, μέση και τέλος, εμπεδώνοντας σχετικές πληροφορίες και γνώσεις.

Δ. ΣΚΕΠΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ ΤΟΥΣ

Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες, πεποιθήσεις, πρότυπα, στάσεις ζωής

Με το σενάριο επιδιώκεται οι μαθητές/-τριες:

- να γνωρίσουν προϊόντα της πολιτισμικής μας κληρονομιάς, όπως είναι τα λαϊκά παραμύθια·
- να γνωρίσουν τις μορφές στις οποίες μπορεί να παρουσιαστεί η ίδια ιστορία (το παραμύθι ως γραπτό κείμενο αλλά και ως προφορική αφήγηση)·
- να αντιληφθούν ότι η δημιουργία παραμυθιών αποτελεί ένα πανανθρώπινο φαινόμενο και ότι παρόμοια παραμύθια μπορούν να συναντώνται σε διαφορετικές γλώσσες·
- να εντοπίσουν στοιχεία που διαφοροποιούν κείμενα παρόμοιου περιεχομένου·
- να συνειδητοποιήσουν ότι μια ιστορία (προφορική, γραπτή ή εικονική) αποτελείται από γεγονότα που διαδέχονται το ένα το άλλο·
- να εξοικειωθούν με την εργασία σε ομάδες, βιώνοντας τη δύναμη της συνεργασίας και ανταλλαγής απόψεων και ιδεών.

Γνώσεις για τη γλώσσα

Με το σενάριο επιδιώκεται οι μαθητές/-τριες:

- να εξοικειωθούν με τα βασικά στοιχεία ενός λαϊκού παραμυθιού και να εξασκηθούν στη δημιουργία παρόμοιων κειμένων·
- να καλλιεργήσουν τον προφορικό και γραπτό τους λόγο εμπλουτίζοντας το λεξιλόγιό τους και οργανώνοντας τα βασικά σημεία του προφορικού και γραπτού τους μηνύματος·
- να εξασκηθούν στην ανάγνωση γραπτών και στην ακρόαση ηχογραφημένων κειμένων με σκοπό τον εντοπισμό συγκεκριμένων πληροφοριών·
- να αναδιηγούνται παραμύθια που έχουν ακούσει ή έχουν διαβάσει·
- να εξασκηθούν στη δημιουργία τίτλων σε μικρά κείμενα·
- να εξοικειωθούν με τη μεταφορική χρήση της γλώσσας·
- να γνωρίσουν τους τρόπους και τα στοιχεία που συμβάλλουν σε μια ζωντανή αφήγηση (εξωγλωσσικά στοιχεία, δραματοποίηση, επιτόνηση)·
- να εξασκηθούν στη συμπλήρωση των κατάλληλων πληροφοριών (οπτικών ή και γλωσσικών) για τη δημιουργία ενός πολυτροπικού κειμένου·
- να εξασκηθούν στην κατανόηση και παραγωγή πολυτροπικών κειμένων.

Γραμματισμοί

Με το σενάριο επιδιώκεται οι μαθητές/-τριες:

- να γνωρίσουν κάποιες από τις δυνατότητες που τους παρέχονται με την αξιοποίηση του Η/Υ ως εναλλακτικού εργαλείου δημιουργίας αλλά και του διαδικτύου για την αναζήτηση και άμεση αξιοποίηση πληροφοριών (κειμένων, εικόνων, βίντεο, αρχείων ήχου) από διάφορες ηλεκτρονικές πηγές·
- να εξοικειωθούν με βασικές λειτουργίες απλών λογισμικών (επεξεργαστή κειμένου, παρουσίασης) και υπερσυνδέσμων ανακαλύπτοντας εναλλακτικούς τρόπους γραπτής έκφρασης και δημιουργίας·

- να συνειδητοποιήσουν τη λειτουργικότητα των πολυτροπικών κειμένων που συναντούν στον άμεσο κοινωνικό τους περίγυρο και να αποκτήσουν αντίστοιχες δεξιότητες δημιουργίας.

Διδακτικές πρακτικές

Καθώς η εφαρμογή του σεναρίου αντιστοιχεί –χρονικά– στο τέλος της σχολικής χρονιάς, βασική διδακτική πρακτική του/της εκπαιδευτικού αποτελεί η επιλογή της φθίνουσας καθοδήγησης. Έτσι, η παρακίνηση των μαθητών/-τριών για ενεργητική εμπλοκή στις δραστηριότητες του σεναρίου έχει ως απώτερο στόχο τη δημιουργία συνθηκών για τη σταδιακή αυτονόμησή τους και την επικοινωνιακή χρήση της γλώσσας μέσα από την υιοθέτηση μιας ανακαλυπτικής πορείας κατά τη διεκπεραίωση των δραστηριοτήτων (Χαραλαμπίδης & Χατζησαββίδης 1997, 70). Προς την κατεύθυνση αυτή μπορεί να συμβάλει η ανάδειξη του συνεργατικού κλίματος και της δυναμικής των ομάδων παράλληλα με την αξιοποίηση της προϋπάρχουσας γνώσης των μαθητών/-τριών αλλά και των προηγούμενων εμπειριών τους.

Η οργάνωση της τάξης βασίζεται στις αρχές της διδασκαλίας σε ομάδες. Σε μια τάξη 24 μαθητών/-τριών προτείνεται η δημιουργία 6 ομάδων. Τα μέλη των ομάδων ενθαρρύνονται να αναλάβουν ενεργό ρόλο, να βοηθήσουν ο ένας τον άλλο, να εμπλακούν σε δράσεις, μέσα από τις οποίες θα συνεισφέρουν από κοινού και ανάλογα με τις ικανότητες και δυνατότητες τους.

Ε. ΛΕΠΤΟΜΕΡΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Αφετηρία

Η ιδέα της εμπλοκής των μικρών μαθητών/-τριών της Α΄ Τάξης με το κείμενο και το περιεχόμενο των λαϊκών παραμυθιών έχει ως αφορμή την ύπαρξη μιας επιμέρους ενότητας στο σχολικό εγχειρίδιο *Γλώσσα Α΄ Δημοτικού* με τίτλο «Αρχαίοι μύθοι». Σε αυτήν παρουσιάζονται διαφορετικοί συμβολισμοί που αποδίδονται σε ορισμένα ζώα

με βάση κάποιους μύθους, προερχόμενους από αρχαίους πολιτισμούς, όπως είναι ο ελληνικός και ο ινδικός. Η παρουσία των ζώων δεν περιορίζεται μόνο στα κείμενα των αρχαίων μύθων. Αυτή συναντάται και στα κείμενα των λαϊκών παραμυθιών, γι' αυτό και η πρόταση του σεναρίου έρχεται να επεκτείνει το περιεχόμενο του σχολικού εγχειριδίου, αποτελώντας το έναυσμα για τη γνωριμία των μικρών μαθητών/τριών με το κειμενικό είδος του λαϊκού παραμυθιού, παραλλαγή του οποίου συναντάται και σε προηγούμενη ενότητα του σχολικού βιβλίου (ενότητα 6, υποενότητα «Ευχή»). Με αυτή την προοπτική, οι προτάσεις του σεναρίου θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν σε ώρες της Φιλαναγνωσίας και της Ευέλικτης Ζώνης.

Σύνδεση με τα ισχύοντα στο σχολείο

Βλ. «Αφετηρία»

Αξιοποίηση των ΤΠΕ

Η γνωριμία και σταδιακή μύηση των μαθητών/-τριών με τα δομικά στοιχεία της γλώσσας γίνεται παράλληλα με τη «βήμα προς βήμα» εξοικείωσή τους με πρακτικές που αφορούν τον κόσμο αλλά και τους νέους γραμματισμούς. Μέσα από τα προσωπικά τους βιώματα γνωρίζουν τη χρησιμότητα και τη λειτουργικότητα του Η/Υ και των Τ.Π.Ε, ενώ ταυτόχρονα εξασκούνται στη χρήση βασικών εντολών επεξεργασίας απλών λογισμικών και διαδικτυακών υπερσυνδέσεων.

Κείμενα

Από το σχολικό βιβλίο *Γλώσσα Α' Δημοτικού*

«Η ευχή», 6η ενότητα Το χαμένο κλειδί, β' τεύχος, σ. 26

Παραμύθια

«[Το χρυσόψαρο](#)», λαϊκό παραμύθι, διαθέσιμο στο Σπουδαστήριο Νέου Ελληνισμού.

«[Κάποτε ριζώνουν και τα λόγια](#)», λαϊκό παραμύθι, διαθέσιμο στο Σπουδαστήριο Νέου Ελληνισμού

Βίντεο

«[Der Fischer und seine Frau](#)», γερμανικό βιβλίο παραμυθιών
«[The Golden Fish](#)», αγγλόφωνο βίντεο με μαριονέτες
«[The Fisherman and his Wife](#)», αγγλόφωνο παραμύθι σε κινούμενα σχέδια
«[Το παιδί και το ψαράκι](#)», ηχητική απόδοση παραμυθιού σε αφήγηση Β. Παπακωνσταντίνου, από τον δίσκο *Μιαν φορά και έναν καιρό*
«[Κάποτε ριζώνουν και τα λόγια](#)», ηχητική απόδοση παραμυθιού σε αφήγηση του Ν. Παπάζογλου από τον δίσκο *Μιαν φορά και έναν καιρό*.

Άλλα κείμενα

«[Κάποτε ριζώνουν τα λόγια](#)», αφίσα θεατρικής παράστασης από το Θεατρικό Εργαστήρι του Αναγνωστηρίου Αγιάσου

Πηγές εικόνων από βίντεο παραμυθιών

«[The Tale of the Fisherman and the Goldfish](#)», ρωσικό παραμύθι σε κινούμενα σχέδια
«[Märchen der Welt: Der Fischer und seine Frau](#)», γερμανικό παραμύθι με μαριονέτες
«[Der Fischer und seine Frau](#)», γερμανικό βιβλίο παραμυθιών
«[The Golden Fish](#)», αγγλόφωνο βίντεο με μαριονέτες
«[The Fisherman and his Wife](#)», αγγλόφωνο παραμύθι σε κινούμενα σχέδια
«[The Golden Fish](#)», βίντεο κινούμενων εικόνων ιταλικής παραγωγής, του Nedo Zanotti
«[Fisherman and His Wife](#)», αγγλόφωνο βίντεο θεάτρου σκιών
«[The Fisherman and His Wife](#)», αγγλόφωνο παραμύθι σε κινούμενα σχέδια

Διδακτική πορεία/στάδια/φάσεις

1η & 2η διδακτική ώρα

Με αφορμή το μάθημα του σχολικού εγχειριδίου «Η ευχή», σσ. 26-27, β' τεύχος οι μαθητές έρχονται σε επαφή με το κειμενικό είδος των λαϊκών παραμυθιών.¹

Η εκπαιδευτικός παρακίνησε τους/τις μαθητές/-τριες της τάξης να περιγράψουν προφορικά το περιεχόμενο της ιστορίας που επεξεργάστηκαν στο σχολικό εγχειρίδιο και έχοντας υπόψη την αντιληπτική ικανότητα των μαθητών/τριών, έδωσε κάποιες εξηγήσεις για την ερμηνεία του όρου «λαϊκό παραμύθι», παρουσιάζοντάς το ως δημιούργημα των ανθρώπων του λαού, η διατήρηση και διάδοση του οποίου από γενιά σε γενιά βασίστηκε στην προφορική αφήγηση.

Στη συνέχεια, προχώρησε στην ανάγνωση του κειμένου «[Το χρυσόψαρο](#)» ενώ στα μέλη των ομάδων δόθηκε η δυνατότητα παρακολούθησης της ανάγνωσης από τον πίνακα της τάξης με τη βοήθεια του ανακλαστικού προβολέα, του κεντρικού Η/Υ.

Στη συζήτηση που θα ακολούθησε οι μαθητές/-τριες της τάξης κλήθηκαν να αναφερθούν στις διαφορές και στις ομοιότητες των κειμένων («[Η ευχή](#)» από το σχολικό εγχειρίδιο και το λαϊκό παραμύθι με τίτλο «[Το χρυσόψαρο](#)») ενώ η προσοχή τους προσανατολίστηκε και σε στοιχεία που αφορούσαν τη μορφή του δεύτερου κειμένου, όπου κυριαρχούσε ο γραπτός λόγος και απουσίαζαν οι εικόνες, στοιχείο

---

¹ Εκεί δεν γίνεται κάποια σχετική αναφορά, όμως η παραπομπή στα περιεχόμενα του [Σπουδαστηρίου Νέου Ελληνισμού](#) εντάσσει τη [συγκεκριμένη ιστορία](#) στην κατηγορία των λαϊκών παραμυθιών.

που το διαφοροποιούσε τα κείμενα των παραμυθιών (με τα οποία είναι εξοικειωμένοι –σε μεγάλο ή μικρότερο βαθμό– οι μικροί/-ές μαθητές/-τριες της Α΄ Τάξης).²

Ο σχολιασμός της απουσίας καταγραφής του ονόματος του συγγραφέα αλλά και άλλων στοιχείων (όπως το όνομα του εικονογράφου, του εκδότη ή και του μεταφραστή, ο τρόπος έναρξης του παραμυθιού, η απουσία βασικών πληροφοριών γύρω από το πρόσωπο του ήρωα κ.ά) οδήγησε στη –διαισθητική έστω– διάκριση της συγκεκριμένης μορφής παραμυθιού από άλλα γνωστά κείμενα σύγχρονων παραμυθιών.

Η αξιοποίηση μιας παρουσίασης με εικόνες (βλ. φάκελο συνοδευτικού υλικού, αρχείο «TO_XRYSOPSARO») από διάφορες φάσεις του παραμυθιού προβλήθηκαν με σκοπό τη διαπίστωση του βαθμού κατανόησης της ιστορίας που διαβάστηκε αλλά και την προφορική έκφραση των μαθητών/τριών σε σχέση με το θέμα (γι' αυτό και το σχετικό κείμενο –επιλεγμένο από την αντίστοιχη ιστοσελίδα του [Σπουδαστηρίου Νέου Ελληνισμού](#)– παρουσιάστηκε με χρονισμό κίνησης, μετά τις εισηγήσεις των μαθητών/τριών).

---

² Άλλωστε η παρουσία του λαϊκού παραμυθιού στη συγκεκριμένη ιστοσελίδα δεν έχει στόχο την αισθητική και αναγνωστική απόλαυση των μικρών μαθητών/-τριών της Α΄ Τάξης. Αποτελεί δείγμα μεταγραφής σε γραπτή μορφή μιας προφορικής αφήγησης, πληροφορία που θα μπορούσε να σχολιαστεί στη σχετική συζήτηση.

3η & 4η διδακτική ώρα

Στην επόμενη δραστηριότητα οι μαθητές/-τριες της τάξης κλήθηκαν να τοποθετήσουν σε ορθή σειρά εικόνες διαφορετικών σκηνών του ίδιου παραμυθιού (με την εκδοχή του κειμένου «[Το χρυσόψαρο](#)» από το Σπουδαστήριο του Νέου Ελληνισμού), αντιστοιχίζοντας την αλληλουχία γεγονότων που αυτές υπονοούν. Αρχικά, η πρώτη διαφάνεια της παρουσίασης (βλ. φάκελο συνοδευτικού υλικού, αρχείο «2.ΤΟ_ΧΡΥΣΟΨΑΡΟ_ΤΙΤΛΟΙ»), την οποία κλήθηκαν να παρατηρήσουν, παρουσιάζει την τοποθέτηση διαφορετικών εικόνων της ιστορίας σε διαδοχική σειρά (η οποία γίνεται με χρονισμό κίνησης). Μετά την προβολή της συγκεκριμένης διαφάνειας τα μέλη των ομάδων καλούνται να συνεργαστούν, για να μετακινήσουν τις εικόνες και να τις επικολλήσουν στην κατάλληλη θέση.

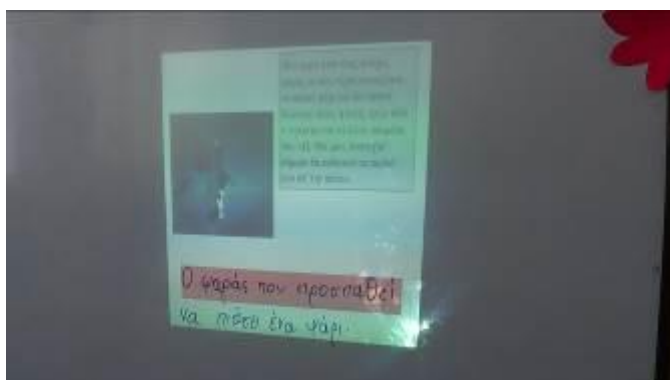

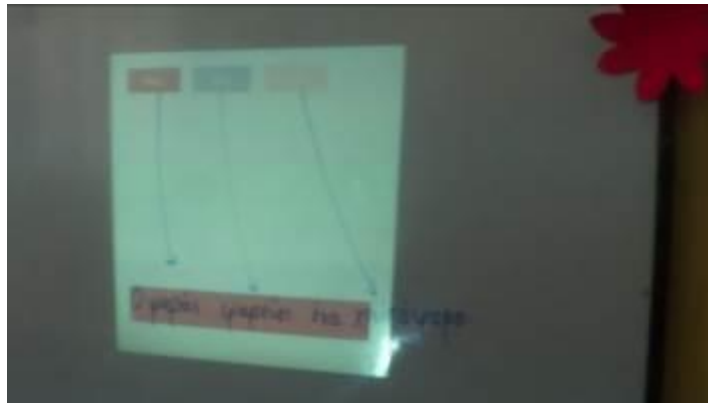
Με αυτή την ευκαιρία οι μαθητές/τριες είχαν τη δυνατότητα να διαπραγματευτούν μεταξύ τους σχετικά με τα διαφορετικά στάδια του παραμυθιού που άκουσαν και να συζητήσουν τη λογική σειρά διεξαγωγής των γεγονότων εξασκούμενοι/ες παράλληλα στη μετακίνηση εικόνων σε ένα αρχείο παρουσίασης.

Στη συνέχεια, οι μαθητές εξοικειώθηκαν με τη χρήση υπερσυνδέσεων στο ίδιο ψηφιακό περιβάλλον. Η μετακίνηση αυτή θα αποτέλεσε το πρόσχημα για την καταγραφή ενός τίτλου κάτω από κάθε μια εικόνα. Τα παιδιά εργάστηκαν σε ομάδες και στο τέλος η κάθε ομάδα ανακοίνωσε τον τίτλο της εικόνας, τον οποίο η εκπαιδευτικός κατέγραψε στον πίνακα. Στη συνέχεια τα παιδιά πέρασαν τους τίτλους στο αρχείο παρουσίασης «xrysopsaro» (βλ. φάκελο τεκμηρίων).

Η μικρή έκταση του κειμένου που αντιστοιχούσε σε καθεμία ομάδα αποτέλεσε το εχέγγυο, –μεταξύ άλλων– της ανάγνωσής του από όλα τα μέλη του, ενώ η καταγραφή του αντίστοιχου τίτλου ανέδειξε τόσο τον βαθμό κατανόησης του κειμένου όσο και τη γνώση για την αναγκαιότητα αντιστοίχισης ανάμεσα στο περιεχόμενό του και την εικόνα που συνοδεύει. Η σύγκριση όλων των τίτλων στην ολομέλεια της τάξης βοήθησε στη συζήτηση γύρω από τη λειτουργικότητά τους αλλά και τον τρόπο παρουσιάσής τους.

Επιπλέον, οι ίδιοι τίτλοι χρησιμοποιήθηκαν για τον σχολιασμό και εντοπισμό βασικών πληροφοριών σε αυτούς (ποιος; κάνει τι;) και –την έστω διαισθητική– γνωριμία των μαθητών/-τριών με βασικούς συντακτικούς όρους της πρότασης.

5η & 6η διδακτική ώρα

Ακολούθησε η ενασχόληση με δραστηριότητες που υποστηρίχτηκαν από το επόμενο αρχείο παρουσίασης (βλ. φάκελο συνοδευτικού υλικού, αρχείο «3.ALLA_PARAMYTHIA»).

Προτάθηκε η παρακολούθηση τριών εκδοχών του ίδιου παραμυθιού σε διαφορετική ξένη γλώσσα, που δόθηκαν με μορφή βίντεο: «[Der Fischer und seine Frau](#)» (διάρκεια: 05:36), «[The Fisherman and his Wife](#)» (διάρκεια: 04:49), «[The Golden Fish](#)» (διάρκεια: 04:00).

Μετά την παρακολούθηση των ολιγόλεπτων στιγμιότυπων των διαφορετικών εκδοχών του ίδιου παραμυθιού –και αφού σχολιάστηκε το γεγονός ότι η ίδια ιστορία που εντοπίστηκε στο Σπυδαστήριο του Νέου Ελληνισμού ως ελληνικό λαϊκό παραμύθι συναντάται και σε διαφορετικές γλώσσες– επιχειρήθηκε η μύηση των μαθητών/-τριών στα βασικά στοιχεία του συγκεκριμένου κειμενικού είδους. Για να επιτευχθεί ο συγκεκριμένος στόχος, τα μέλη των ομάδων κλήθηκαν να χρησιμοποιήσουν τις εικόνες του παραμυθιού που επέλεξαν, προκειμένου να συμπληρώσουν έναν πίνακα σε ένα αρχείο κειμενογράφου (βλ. φάκελο τεκμηρίων)). Παράλληλα, κλήθηκαν να συμπληρώσουν τις λέξεις και προτάσεις που βοηθούσαν στον εντοπισμό των βασικών χαρακτηριστικών του παραμυθιού (συμπλήρωση πλαισίων που αφορούν τους ανώνυμους ήρωες του παραμυθιού, τον τόπο, το μαγικό στοιχείο του, τα δώρα που δίνονται στο παραμύθι αλλά και το τέλος του παραμυθιού) και να διαπραγματευτούν σχετικά με τα βασικά στοιχεία μιας αφήγησης: χρόνος, χώρος, χαρακτήρες, πλοκή αλλά και αφηγητής (βλ. φάκελο τεκμηρίων, αρχείο «domi_paramythiou»).

Με τον τρόπο αυτό, οι μαθητές/-τριες της τάξης ασχολήθηκαν με θέματα που αφορούσαν το κοινό μοτίβο και των τριών παραμυθιών, ενώ παράλληλα τους δόθηκε η δυνατότητα εξάσκησης σε βασικές εντολές χρήσης ενός αρχείου κειμενογράφου (αντιγραφή/επικόλληση εικόνας, έλεγχος μεγέθους εικόνας, συμπλήρωση πλαισίων κειμένου, πληκτρολόγηση λέξεων και προτάσεων, αναίρεση επιλογής, αποθήκευση αρχείου).

Η σύγκριση των εργασιών των ομάδων στην ολομέλεια της τάξης θα οδήγησε στη διαπίστωση ότι, παρά το γεγονός πως τα παραμύθια που παρακολούθησαν δεν είναι ίδια (αφού διαφέρουν ως προς το περιεχόμενό τους, με διαφορετικό πλήθος δώρων αλλά και προσώπων), έμοιαζαν σε πολλά σημεία μεταξύ τους (ως προς τη δομή), αφού οι λέξεις και οι προτάσεις συμπλήρωσαν τα μέλη των ομάδων στην εργασία είχαν πολλές ομοιότητες. Με τον τρόπο αυτό εξοικειώθηκαν –έστω και διαισθητικά– με τη δομή των παραμυθιών αλλά και τα στοιχεία διαφοροποίησής τους, αφού θα εργάστηκαν και παρουσίασαν διαφορετικές παραλλαγές του ίδιου παραμυθιού.

Στη συνέχεια, ακολούθησε η διαπραγμάτευση μιας ανατρεπτικής παραλλαγής του ίδιου παραμυθιού. Έτσι, ενώ κατά την επεξεργασία των προηγούμενων παραμυθιών ήρωες ήταν ένας ψαράς, η γυναίκα του και ένα ψάρι που προσέφερε δώρα στον άνθρωπο που το άφησε να ζήσει, στο ηχητικό ντοκουμέντο «[Το παιδί και το ψαράκι](#)» σε αφήγηση του γνωστού τραγουδιστή Β. Παπακωνσταντίνου. Στη φάση αυτή ξεκίνησε συζήτηση σχετικά με το γεγονός ότι στις προηγούμενες παραλλαγές του λαϊκού παραμυθιού ο ψαράς είχε την τύχη αρχικά να δεχθεί δώρα από το ψαράκι που έσωσε ενώ στην τελευταία εκδοχή το ψαράκι, εξακολουθώντας να έχει μαγικά χαρακτηριστικά (αφού μπορούσε και μιλούσε), παρουσιάστηκε να ζει σε ένα πιο ρεαλιστικό περιβάλλον (δεν προσέφερε δώρα και αδιαφόρησε για το άτομο που το έσωσε). Το στοιχείο αυτό έχει να κάνει με τη διαφορετική προοπτική αντιμετώπισης

των καταστάσεων, προοπτική με την οποία χρειάζεται να εξοικειωθούν σταδιακά οι μικροί/-ές μαθητές/-τριες.³

7η & 8η διδακτική ώρα

Η πραγμάτευση της 'διακειμενικότητας' και του στοιχείου της παραλλαγής στην ίδια ιστορία μπόρεσε να αξιοποιηθεί για την παρακίνηση των μικρών μαθητών/-τριών να δημιουργήσουν τη δική τους εκδοχή ενός παραμυθιού με παρόμοια δομικά στοιχεία. Αυτό επιχειρήθηκε με τη δημιουργία μιας παρουσίασης (αρχική εκδοχή της υπάρχει στον φάκελο συνοδευτικού υλικού, αρχείο «4.NEO_PARAMYTHI») στην οποία προτεινόταν διαφορετικές πιθανές επιλογές για τους πρωταγωνιστές αλλά και για την εξέλιξη της ιστορίας. Οι μαθητές/-τριες της τάξης κλήθηκαν να συνεργαστούν μεταξύ τους, ώστε να προχωρήσουν στις κατάλληλες επιλογές, προκειμένου να παρουσιάσουν τη δική τους εκδοχή πραγμάτωσης μιας παρόμοιας ιστορίας με αυτή που συνάντησαν στο παραμύθι με τίτλο «[Χρυσόψαρο](#)».

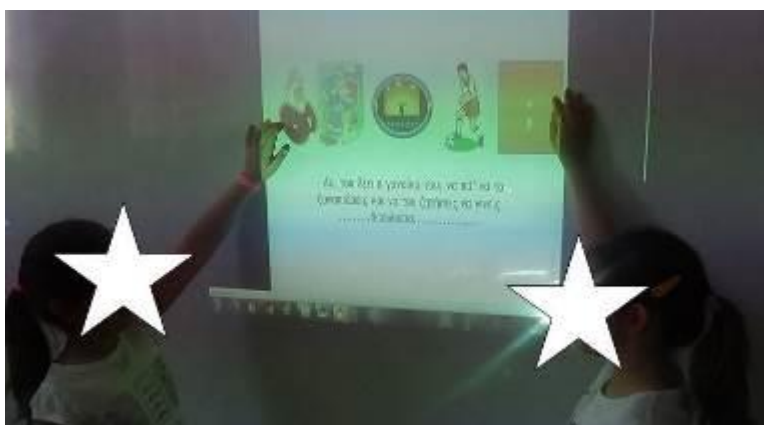

---

³ Στο σημείο αυτό έχουν θέση και ερωτήσεις όπως «Γιατί ο ίδιος ψαράς δεν είναι ο ίδιος πλεονέκτης και παρουσιάζεται η γυναίκα του να απαιτεί περισσότερα από το ψαράκι;», «Γιατί ο ψαράς που την 'πατάει' είναι νεαρός και όχι έμπειρος;» (ανήλικοι και ενήλικοι ευάλωτοι σε στερεότυπα του φύλου και της ηλικίας).

Τα μέλη των ομάδων συνεργάστηκαν, για να καταλήξουν στα βασικά στοιχεία, τα οποία θα περιλαμβάνονταν στο παραμύθι τους (αναφορά στον χρόνο, τον τόπο, τους ήρωες της ιστορίας, τα μαγικά στοιχεία της, τις επαναλαμβανόμενες σκηνές της αλλά και την εξέλιξη της), το οποίο παρουσίασαν στην τάξη.

Το αρχείο παρουσίασης έδινε τέσσερις διαφορετικές επιλογές για κάθε μια διαφάνεια (π.χ. για την επιλογή του κεντρικού ήρωα δίνεται η εικόνα ενός ψαρά, ενός ποδηλάτη, ενός κυνηγού αλλά και ένα πλαίσιο για να συμπληρωθεί με όποιο άλλο πρόσωπο επιλεγεί από τα μέλη της κάθε ομάδας) ενώ για την τελευταία διαφάνεια (το τέλος της ιστορίας) δεν προβλέπονταν η προσφορά συγκεκριμένων επιλογών, προκειμένου οι μαθητές/-τριες της τάξης να έχουν την ευελιξία να ολοκληρώσουν το παραμύθι τους με όποιον τρόπο αυτοί/-ές επιθυμούν. Στη συνέχεια, κλήθηκαν να επιλέξουν τη ζωγραφιά που θα αφορά στο τέλος της ιστορίας τους, την οποία βρήκαν στο διαδίκτυο με την βοήθεια της εκπαιδευτικού και επικόλλησαν στην τελευταία διαφάνεια του παραμυθιού τους.

Οι εργασίες που προέκυψαν αναρτήθηκαν (βλ. φάκελο «Τεκμηρίων», αρχεία «paramythi1», «paramythi2», «paramythi3», «paramythi4») στην ιστοσελίδα του σχολείου για την παρουσίαση διαφορετικών εκδοχών ενός παραμυθιού το οποίο οι ίδιοι/-ιες οι μαθητές/-τριες της τάξης επινόησαν, παράλληλα με την εξάσκησή τους με τις βασικές εντολές ενός αρχείου παρουσίασης (επιλογή και διαγραφή εικόνων,

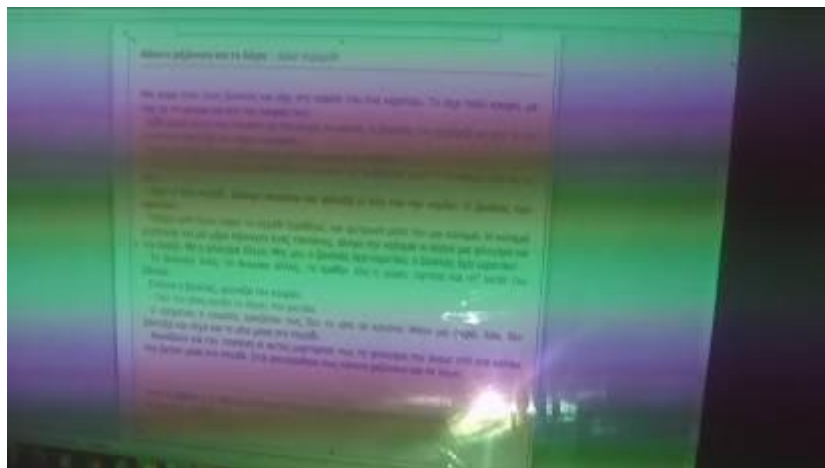

συμπλήρωση/πληκτρολόγηση λέξεων, αναίρεση επιλογών, ορθογραφικός έλεγχος, αντιγραφή εικόνας/ζωγραφιάς, επικόλληση ζωγραφιάς και αποθήκευση αρχείου).

9η & 10η διδακτική ώρα

Ακολουθεί η παρουσίαση ενός ακόμη λαϊκού παραμυθιού, έτσι όπως αυτό συναντάται στο Σπουδαστήριο του Νέου Ελληνισμού, με τίτλο «[Κάποτε ριζώνουν και τα λόγια](#)» σε γραπτή μορφή αλλά και ως [αρχείο βίντεο/ήχου](#) με την αφήγηση του Ν. Παπάζογλου.

Αρχικά, επιχειρήθηκε η διαπίστωση του βαθμού κατανόησης εκ μέρους των μικρών μαθητών/τριών της μεταφοράς στον τίτλο του παραμυθιού. Έτσι, οι πρώτες ερωτήσεις από την πλευρά του/της εκπαιδευτικού κινήθηκαν γύρω από την ερμηνεία

της φράσης και τις συνθήκες κατά τις οποίες θα μπορούσαν τα λόγια των ανθρώπων να αποκτήσουν ρίζες. Ακολούθησε η ανάγνωση του [κειμένου](#), η οποία έγινε ταυτόχρονα με την αναπαραγωγή του αντίστοιχου [ηχητικού υλικού](#). Στις ομάδες δόθηκε η δυνατότητα παρακολούθησης της ανάγνωσης από τον πίνακα με τη βοήθεια του ανακλαστικού προβολέα, του κεντρικού Η/Υ της τάξης. Η συζήτηση που ακολούθησε, εκτός από τη διερεύνηση της κατανόησης του περιεχομένου του παραμυθιού, προσανατόλισε το ενδιαφέρον των μαθητών/τριών στη σύγκριση των δύο διαφορετικών μέσων μετάδοσης της ίδιας πληροφορίας. Παράλληλα, η σύγκριση αυτή προσανατόλισε την προσοχή των μαθητών/τριών στον διαφορετικό τρόπο απόδοσης της ίδιας πληροφορίας στο γραπτό και προφορικό κείμενο και στα στοιχεία που διαφοροποιούν τη μια μορφή λόγου από την άλλη (όπως είναι η ύπαρξη στοιχείων προφορικότητας, θεατρικότητας, προσωδίας και μουσικότητας στο ηχητικό ντοκουμέντο).

ΣΤ. ΦΥΛΛΟ/-Α ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ

Οι προτάσεις του σεναρίου δεν συνοδεύονται από Φύλλα Εργασίας. Εναλλακτικά, προτείνεται η χρήση συνοδευτικού υλικού που στηρίζεται στην αξιοποίηση αρχείων βασικών εφαρμογών (παρουσίασης και κειμενογράφου), ενώ παράλληλα προτείνεται η χρήση συγκεκριμένων ψηφιακών πόρων που προσφέρονται στο διαδίκτυο. Οι οδηγίες που αφορούν τη δράση των εμπλεκόμενων κατά τη χρήση των συνοδευτικών αρχείων απευθύνονται στον εκπαιδευτικό της τάξης και παρατίθενται σε κάθε φάση/δίωρο του σεναρίου.

Ζ. ΑΛΛΕΣ ΕΚΔΟΧΕΣ

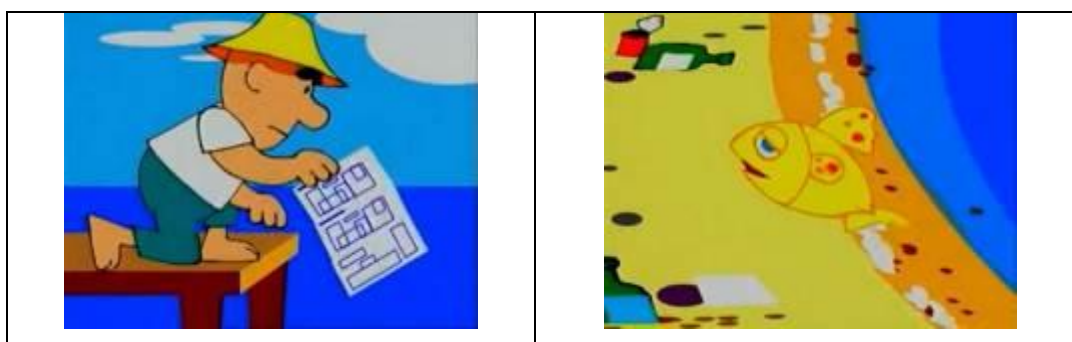
Η πρόταση συμμετοχής των μαθητών/-τριών της Α΄ Τάξης στη δραματοποίηση της αφήγησης του λαϊκού παραμυθιού με τίτλο «Κάποτε ριζώνουν και τα λόγια» μπορεί

να δώσει την αφορμή για επέκταση του σεναρίου και τη συνεργασία εκπαιδευτικών διαφορετικών ειδικοτήτων (θεατρικής αγωγής, εικαστικών αλλά και πληροφορικής). Στα πλαίσια της σχετικής προετοιμασίας ο/η εκπαιδευτικός της τάξης θα μπορούσε να αξιοποιήσει πληροφορίες από το σχολικό εγχειρίδιο και ως εργασία εμπέδωσης να παρακινήσει τους/τις μαθητές/-τριες της τάξης στη δημιουργία αφίσας και πρόσκλησης για μια επικείμενη παράσταση.

Εναλλακτικά θα μπορούσε να παρακινήσει τους μαθητές/τριες της τάξης να εξασκηθούν στην ανάγνωση του παραμυθιού «Το χρυσόψαρο» αποδίδοντας αυτολεξεί το κείμενο της λαϊκής μας παράδοσης, όπως αυτό έχει καταχωρηθεί στα περιεχόμενα του Σπουδαστηρίου Ελληνικής Γλώσσας. Η συνδυασμένη απόδοση του ίδιου κειμένου με τη χρήση δύο διαφορετικών διαύλων επικοινωνίας (γραπτός και προφορικός λόγος), μπορεί να προκύψει μετά τη διαπίστωση της ταύτισης στα περιεχόμενα του προφορικού και γραπτού λόγου του δεύτερου κειμένου αναφοράς (το παραμύθι με τίτλο «Κάποτε ριζώνουν και τα λόγια»).

Μια διαφορετική προοπτική μπορεί να δώσει η αξιοποίηση του περιεχομένου ενός βίντεο ιταλικής παραγωγής το οποίο, ενώ παρουσιάζει μια εκδοχή του ίδιου παραμυθιού («[Il pesciolino d' oro](#)»), προχωρά πιο πέρα, προσδίδοντας στην ιστορία οικολογικές διαστάσεις (η πλεονεξία των ανθρώπων έχει οδηγήσει στην καταστροφή του περιβάλλοντος και το ψαράκι που προσέφερε σε αυτούς ό,τι ζητούσαν κινδυνεύει με αφανισμό), οι οποίες μπορούν να αξιοποιηθούν στο ενδεχόμενο επέκτασης του σεναρίου.

Η. ΚΡΙΤΙΚΗ

Η εφαρμογή του σεναρίου είχε ιδιαίτερη επιτυχία. Η επιλογή δραστηριοτήτων διαβαθμισμένης δυσκολίας συνέβαλε στη σταδιακή αυτονόμηση των εμπλεκόμενων μαθητών/-τριών. Τα παιδιά εξοικειώθηκαν και κατανόησαν με παιγνιώδη τρόπο στοιχεία σχετικά με την δομή ενός παραμυθιού. Επιπρόσθετα, ενεπλάκησαν με έντονο ενδιαφέρον στη δημιουργία του δικού τους παραμυθιού, γεγονός που σίγουρα θα έχει θετική συμβολή στην καλλιέργεια θετικής στάσης αναφορικά με δραστηριότητες παραγωγής γραπτού λόγου.

Θ. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ι.Ε.Π. 2011. *Πρόγραμμα σπουδών για τη διδασκαλία της νεοελληνικής γλώσσας και λογοτεχνίας στο δημοτικό σχολείο*. Διαθέσιμο στο:

<http://ebooks.edu.gr/new/ps.php>

Κανατσούλη, Μ. 2005. Παλίμψηστα των λαϊκών, προφορικών παραμυθιών: Μορφές επιβίωσης τους στον σύγχρονο πολιτισμό της εικόνας και του γραπτού λόγου. *Σύγκριση (της Ελληνικής Εταιρείας Γενικής και Συγκριτικής Γραμματολογίας)* 16, 119-138. Διαθέσιμο στο: <http://gcla.phil.uoa.gr/newfiles/syngrisi16/16.kanatsouli.pdf> [15.4.2014].

Μερακλής, Μ. 1999. *Το λαϊκό παραμύθι, Κείμενα Παραμυθολογίας*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Ντούλια, Α. 2010. Διδάσκοντας μέσα από τα παραμύθια: Δυνατότητα – όρια – Προοπτικές, *Πρακτικά του Ελληνικού Ινστιτούτου Εφαρμοσμένης Παιδαγωγικής και Εκπαίδευσης (ΕΛΛ.Ι.Ε.Π.ΕΚ.)*, 5ο Πανελλήνιο Συνέδριο με θέμα «Μαθαίνω πώς να μαθαίνω», 7-9 Μαΐου 2010, Διαθέσιμο στο:

http://www.elliepek.gr/documents/5o_synedrio_eisigiseis/Ntoulia_Athina.pdf

[15.4.2014]

Παπαδοπούλου-Μανταδάκη, Σμ., Ν. Τσιτσανούδη-Μαλλίδη & Α. Χατζημανώλη. 2014. Ευρηματικές ιστορίες με παραμυθιακή γλώσσα στην υπηρεσία του γραμματισμού των ΜΜΕ – Μελέτη περίπτωσης. Στο *Πρακτικά Πανελληνίου Συνεδρίου «Ο Κριτικός Γραμματισμός στη σχολική πράξη»*, επιμ. Ε. Γρίβα, Δ. Κουτσογιάννης, Κ. Ντίνας, Α. Στάμου, Ά. Χατζηπαναγιωτίδη, & Σ. Χατζησαββίδης. Διαθέσιμο στο: <http://www.nured.uowm.gr/drama/PRAKTIKA.html> [15.4.2014].

Π.Ι. 2003. *Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών (Δ.Ε.Π.Π.Σ.) και Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών (Α.Π.Σ.) Υποχρεωτικής Εκπαίδευσης, ΔΕΠΠΣ – ΑΠΣ Ελληνικής γλώσσας για το Δημοτικό*. Διαθέσιμα στο:

<http://www.pi-schools.gr/programs/depps/> [15.4.2014]

Ροντάρι, Τζ. 1994. *Η γραμματική της φαντασίας*. Αθήνα: Τεκμήριο.

Σωτηρίου, Ε., Κ. Ντίνας, Α. Στάμου & Ε. Γρίβα. 2014. Πρόταση διδασκαλίας των λαϊκών παραμυθιών ως κειμενικού είδους: Προσέγγιση με βάση την κριτική ανάλυση λόγου. Στο *Πρακτικά Πανελληνίου Συνεδρίου «Ο Κριτικός Γραμματισμός στη σχολική πράξη»*, επιμ. Ε. Γρίβα, Δ. Κουτσογιάννης, Κ. Ντίνας, Α. Στάμου, Ά. Χατζηπαναγιωτίδη & Σ. Χατζησαββίδης. Διαθέσιμο στο:

<http://www.nured.uowm.gr/drama/PRAKTIKA.html> [15.4.2014]

Χαραλαμπίδης, Α. & Σ. Χατζησαββίδης. 1997. *Η διδασκαλία της λειτουργικής χρήσης της γλώσσας: Θεωρία και πρακτική εφαρμογή*. Θεσσαλονίκη: Κώδικας.